

Zarybianie Drwęcy jesiotrem ostronosym, *Acipenser oxyrinchus oxyrinchus* Mitchill

12 maja 2016 r. pracownicy Zakładu Ichtiologii Instytutu Rybactwa Śródlądowego przeprowadzili kolejne już, jak wiele poprzednich, zarybianie jesiotrem ostronosym (*Acipenser oxyrinchus oxyrinchus* Mitchill). Tym razem wypuszczono ryby do Drwęcy, na wysokości Samborowa, gdzie kilkadziesiąt osobników, o średniej masie ciała ok. 110 gramów uzyskało możliwość przebywania w warunkach naturalnych oraz potencjalną zdolność zasilenia odtwarzanej populacji dziko żyjących ryb tego gatunku. Pierwsze zarybienia narybkiem jesiotra ostronosego, w ramach programu restytucji tego gatunku, przeprowadzono właśnie w Drwęcy w 2006 r. i od tego czasu do tej rzeki trafiło ponad 400 tys. szt. różnej wielkości narybku: od 5-9 do 300-400 g. Do zarybień najczęściej stosowany jest narybek o masie ciała ok. 5-9 g, gdyż jest już dostatecznie odporny i łatwo adaptuje się do warunków naturalnych. Drwęca jest podstawowym miejscem zarybień narybkiem jesiotra ostronosego, ponieważ niegdyś występował w niej

jesiotr i obecne warunki środowiskowe panujące w rzece gwarantują dobry wzrost narybku i łatwą migrację do morza. Jednak nie tylko Drwęca jest miejscem wypuszczania jesiotrów ostronosych. Pilotażowe zarybienia prowadzono również w dorzeczu Odry (Drawa, Gwda i Warta) oraz w innych rzekach dorzecza Wisły (Narew, Wisłoka i Wisłok).

Jesiotr ostronosy obecnie występuje w postaci naturalnej populacji w północno-zachodnim rejonie Atlantyku i na tarło wchodzi do rzek Św. Jana i Św. Wawrzyńca. Do lat 60. XX wieku, kiedy to został ostatecznie wytępiony, był jedynym dwuśrodowiskowym, anadromicznym przedstawicielem rodziny Acipenseridae zasiedlającym basen Morza Bałtyckiego. Jesiotr ostronosy zdecydowaną większość życia spędza w wodach słonych, natomiast na tarło wpływa do rzek. U ryb tych występuje zjawisko homingu – czyli powrotu w miejsce swojego urodzenia lub zarybienia. Jest rybą długowieczną – wiek osobników dorosłych oceniano

Fot. 1. Pakowanie jesiotrów do worków na czas transportu przed zarybieniem.

Fot. 2. Jesiotry w worku dotarły na miejsce zarybienia.

Fot. 3. Worek umieszczany jest w wodzie rzecznej, aby wyrównać temperaturę.

Fot. 4. Widok na Drwęcę z miejsca zarybienia.

na powyżej 60 lat (Berg 1948, Magnin 1963) oraz dorastającą do słuszných rozmiarów. Spotyka się doniesienia o jesiotrach przekraczających długość nawet 3 m, przy masie ponad 200 kg. Przedstawiciele tego gatunku późno osiągną dojrzałość płciową, samice w wieku około 16-18 lat, natomiast samce nieco wcześniej, bo w przeciągu 13-14 lat. Z danych historycznych wynika, że jesiotry ostro-nose swoją wędrówkę tarłową w Wiśle rozpoczynały na przełomie marca i kwietnia, zaś sam szczyt migracji przypadał na maj-czerwiec. W sierpniu i wrześniu w dolnej Wiśle można było spotkać osobniki po odbytych tarle (Kulmatycki 1932). Optymalne temperatury dla tarła to 13-18°C. Ikry składały najczęściej w górnych odcinkach rzek, a okres inkubacji trwał ok. 6-8 dni. Narybek jesiotra po około 1-2 latach przebywania w rzece, przemieszczał się do strefy przyujściowej, gdzie ok. roku intensywnie żerował, a następnie przemieszczał się w głąb bałtyckiego litoralu.

Już we wczesnym średniowieczu obserwowano spadek liczebności populacji jesiotra bałtyckiego w Polsce. I proces ten z każdym stuleciem pogłębiał się. W XIX w. rozwój przemysłu, w tym transportu wodnego, zabudowa hydrotechniczna rzek spowodowała gwałtowny spadek populacji tego gatunku, do tego stopnia, iż pod koniec lat 20. ubiegłego stulecia w południowym rejonie Morza

Bałtyckiego wielkość rocznych połowów była liczona zamiast, jak poprzednio, w tonach, już tylko w sztukach złowionych osobników. Na początku XX wieku spadek ich liczebności był tak duży, że połowy jesiotra ostronosego właściwie straciły znaczenie gospodarcze, a nawet wprowadzono zakazy połowów (w Polsce od 1932 r. częściowy, a w 1936 r. całkowity). Taka ochrona jesiotrów okazała się jednak niewystarczająca, gdyż w rezultacie cała populacja została unicestwiona i ostatniego przedstawiciela gatunku złowiono w naszych wodach w 1972 roku (Kolman i in. 2014).

Korzystne zmiany, jakie nastąpiły w połowie lat dziewięćdziesiątych w środowisku naszych rzek oraz w Bałtyku, umożliwiły rozpoczęcie prac przygotowawczych do restytucji jesiotra bałtyckiego. Produkcja materiału zarybienio-wego, zarybienia oraz monitoring prowadzone są przez pracowników Instytutu Rybactwa Śródlądowego (IRS) w Olsztynie już od 10 lat. Przywracanie jesiotra do polskich wód jest możliwe dzięki sztucznej hodowli narybku w oparciu o akwakulturę. Prace te koncentrują się głównie na doskonaleniu biotechnologii rozrodu, inkubacji i chowie wylęgu. Od 2004 roku IRS corocznie sprowadzał z Kanady różne formy materiału wyjściowego w postaci ikry zapłodnionej, wylęgu i narybku jesiotra ostronosego. Od

Fot. 5. Jesiotry dobrze zniosły transport i są gotowe do wypuszczenia.

Fot. 6. Ostatni rzut oka na naszych podopiecznych, zanim wypłyną na wolność.

Fot. 7. Jesiotry ostronose w wodach Drwęcy. Chwila bardzo wzruszająca dla nas wszystkich – zaangażowanych w ratowanie gatunku.

Fot. 8. Osoby bezpośrednio zaangażowane w podchów i zarybienie: (od lewej: mgr inż. Grzegorz Wiszniewski, dr inż. Sylwia Jarmołowicz, dr Maja Prusińska, mgr inż. Arkadiusz Duda).

2006 roku importowana jest wyłącznie ikra zapłodniona, pochodząca ze sztucznego rozrodu jesiotrów łowionych bezpośrednio przed tarłem. Przywożony materiał znajduje się pod ścisłą kontrolą genetyczną, której celem jest utworzenie w przyszłości stada tarłowego z wysoką zmiennością genetyczną. Od kilku lat IRS pozyskuje ikrę również z Niemiec, z Instytutu Ekologii Wód i Rybactwa w Berlinie, ośrodka, który dysponuje tarlakami, sprowadzonymi również z Kanady. Instytut Rybactwa Śródlądowego dysponuje także kilkudziesięcioma selektami pochodzącymi z wylęgu kanadyjskiego (z roczników 1997 i od 2001 do 2012), jednakże samice obecnie nie są jeszcze dojrzałe płciowo.

Monitorowanie ryb wpuszczanych do rzek możliwe jest dzięki znakowaniu, między innymi znaczkami zewnętrznymi typu Carlin. Każdy znaczek ma swój indywidualny numer umożliwiający identyfikację ryby po złowieniu bez użycia specjalistycznego sprzętu, czy też zabijania ryby. Śledzenie przemieszczania się ryb w rzece możliwe jest dzięki mikronadajnikom radiowym lub hydroakustycznym wbudowanym w znaczki telemetryczne, które implantowane są do jamy ciała ryb. Zwykle znakowana jest w ten sposób grupa kilkunastu ryb, a ich migracja obserwowana jest od miejsca zarybienia do ujścia Drwęcy do Wisły. Roz-

stawione wzdłuż rzeki stacje (w Samborowie, Rodzonym, Nowym Mieście Lubawskim, Brodnicy, Golubiu-Dobrzyniu, Lubiczu i Złotorii) rejestrują spływające jesiotry. Wyniki prowadzonego monitoringu migracji wskazują, że w rzekach mogą pozostawać na zimowanie tylko najmniejsze jesiotry pochodzące z zarybień w wieku 0+, a starszy narybek w ciągu pierwszych tygodni po zarybieniu opuszcza rzeki (Kapusta i in. 2007).

W wyniku prowadzonych zarybień jesiotry zaczęły pojawiać się w wodach Zalewu Szczecińskiego, Zatoki Gdańskiej i innych częściach Bałtyku – nawet w okolicach Bornholmu. Prawdopodobnie po 2020 roku będzie można spotkać pierwsze osobniki wstępujące do naszych rzek (pierwsze zarybienia narybkiem 0+ przeprowadzono w 2006 roku).

W Polsce pracami nad przywróceniem jesiotra do polskich wód zajmuje się także Polski Związek Wędkarski w Toruniu – ściśle współpracujący z Instytutem. Aby poszerzać efekty prac restytucyjnych, podpisano umowy o współpracy z ośrodkami naukowymi z Federacji Rosyjskiej, Litwy i Łotwy. W wyniku tego prowadzone są regularne zarybienia dopływów Niemna – Wilii i Rzeki Świętej oraz przeprowadzono jednokrotne eksperymentalne zarybienie dopływu Pregoty – Węgorapy (Kolman i in. 2012 i 2013).

Literatura

- Berg L.S. 1948 – Ryby presnykh vod SSSR i sopredelnykh stran – Moskwa, AN SSSR. cz. 1: 467 s.
- Kapusta A., Duda A., Kolman R. 2007 – Metody badania wędrówek juvenilnych osobników jesiotra bałtyckiego, *Acipenser oxyrhynchus* Mitchill w rzekach Drwęca i Drawa – W: Restytucja jesiotra bałtyckiego (Red.) Ryszard Kolman, Wyd. IRS, Olsztyn.
- Kolman R., Gushchin A., Gečys V., Pilinkovskij A., Lysanskiy I. 2012 – Pierwsze wyniki współpracy regionalnej w zakresie restytucji jesiotra bałtyckiego *Acipenser oxyrinchus oxyrinchus* – Komun. Ryb. 4: 31-35.
- Kolman R., Szczepkowski M., Zdanowski B. 2013 – Jesiotr bałtycki wraca do dorzecza Pregoty – Komun. Ryb. 4: 34-37.
- Kolman, R., Kapusta A., Szczepkowski M., Bogacka-Kapusta E. 2014 – Jesiotr ostronosy – bałtycki (*Acipenser oxyrinchus oxyrinchus* Mitchill). Program restytucji bałtyckiej populacji jesiotra ostronosego w Polsce. Wyd. IRS, Olsztyn, 2014.
- Kulmatycki W. 1933 – W sprawie zachowania jesiotra w rzekach polskich – Ochrona Przyrody. Rocznik XII: 1-21.
- Magnin E. 1963 – Recherches sur la sistematique et la biologie des Acipenserides: *Acipenser sturio* L., *Acipenser oxyrhynchus* Mitchell et *Acipenser fulvescens*, Raf. – Ann. Stat. Cent. Hydrobiol. Appl. 9: 1-242.